

Милена Пејчиновска¹

Педагошки факултет

Битола

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-148-4, 17 (2012), p.668-673

Стручни рад

ПОГОДНАТА КЛИМА ВО РЕГУЛАРНИТЕ² ОДДЕЛЕНИЈА И МОРАЛНАТА ЧУВСТВИТЕЛНОСТ НА НАДАРЕНИТЕ УЧЕНИЦИ

Правилниот поглед кон светот и моралните вредности³ основи, заедно со моралната чувствителност, или способноста да се разликува праведното од неправедното, се формираат во раните години од животот на поединците. Тоа е детерминирано од влијанието на клучните фактори, како што се: поблиската и пошироката средина, семејството, активноста и темпераментот на самиот поединец, како и воспитанието и образованието.

Во трудот акцентот е ставен на поддршката и помошта во развојот и унапредувањето на моралната чувствителност и усвојувањето на моралните вредности во наставата, со посебен осврт кон надарените ученици⁴ и на нивната потреба од соодветен третман, како потенцијални двигатели на општеството. Во таа смисла, во трудот се анализира погодната клима во регуларните одделенија, отсликана низ позитивните социјални и емоционални односи. Погодната клима, што ја создава наставникот заедно со реакциите од учениците, овозможува поголема ефективност во примената на одредени активности и техники во стимулацијата на моралниот развој на

¹ milena_pejcinovska@yahoo.com

² Под регуларни одделенија ги подразбираме тие кои ги сочинуваат ученици на иста актуелна возраст, различни според постигањата од поучувањето и учењето, како и евентуални надарени.

³ Не навлегуваме во толкувањето и одредувањето на моралните вредности како категории на духовната реалност или нивна востановеност како човечки конвенции. За морални вредности ќе се сметаат општо прифатените и социјално одобрени вредности на морално однесување кои важат за сите епохи, отсликани преку вредноста на човечкиот живот, принципите за природна солидарност, забрана на телесно насилство и повреда на другите, итн., в. Ф. Мухиќ, З. Жоглев. (2002). Мислење во акција, стр. 271-274. Битола: Педагошки факултет.

⁴ в. Љ. Кеверески. (2000). Како да ги препознаеме надарените и талентирани ученици, стр.12. Скопје: Просветен работник.

личноста на надарените⁵, како и на останатите ученици воопшто. Можни аспекти што би довеле до поволна клима во одделението се: пријателскиот однос на учениците со наставникот, пријателскиот однос меѓу самите ученици, развојот на емпатичноста, зголемувањето на соработката, наставникот да биде модел со кој учениците ќе се идентификуваат итн.

МОРАЛНА ЧУВСТВИТЕЛНОСТ - КАРАКТЕРИСТИКИ НА НАДАРЕНИТЕ УЧЕНИЦИ

За да се обезбедат погодни социо-емоционални односи во училиницата, и воспитно-образовните активности да се насочат кон оптимално развивање и поткрепување на емоционалните чувства на надарените, неопходно е да се земат предвид карактеристиките на надарените ученици, како што се: чувствителноста, интензивноста на чувствата, перфекционизмот и во одредени случаи интровертноста на личноста. Моралната чувствителност кај надарените се изразува на мошне комплексен начин и се одликува со особена интензивност. Според Л. Силверман⁶ чувствата на овие индивидуи се многу лесно повредливи, имаат силно изразено чувство за соживување со настаните, покажуваат сочувство со останатите ученици и со врсниците, заштитнички се однесуваат кон останатите и кон средината и многу често се доведуваат во ситуација да се расплачат на нечие однесување, постапка или при одреден настан што го доживуваат како особено тажен, неправеден, нечесен, навредлив и сл. Имаат силно изразено чувство за морална одговорност, и сосема природно, во нормални услови⁷, застануваат на страната на доброто, чесното, праведното, убавото, итн. Тие се

⁵ Личноста на надарените може да ја карактеризираат една или повеќе особини. Во трудот акцентот е ставен на моралната чувствителност.

⁶ в. L. K. Silverman. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. From Roeper Review. 17(2), 110-16. Retrieved April, 4, 2011 from:

<http://academic.research.microsoft.com/Publication/5307292/the-moral-sensitivity-of-gifted-children-and-the-evolution-of-society>.

⁷ Под нормални услови подразбираме, емоционално стабилна и позитивна средина, во која конфликтните ситуации се решаваат по мирен пат и постои јасна граница меѓу доброто и пожелно однесување и непожелното и девијантно однесување. Во таа средина личноста е слободна во својата социо-емоционална експресивност, и се придржува кон пожелните обичи на однесување својствени за демократската општественост.

карактеризираат со перфекционизам во сопствената и во работата и однесувањето на другите. Тие имаат високи очекувања од себе и од другите и поставуваат високи цели. Може да се случи тие да бидат интровертни и своите интензивни и длабоки чувства да ги насочуваат кон себе, повлекувајќи се во себе и надареноста, потребите и желбите, можат да не бидат забележани од средината.

ПОГОДНА КЛИМА ВО РЕГУЛАРНИТЕ ОДДЕЛЕНИЈА ЗА РАЗВОЈ НА МОРАЛНАТА ЧУВСТВИТЕЛНОСТ

Погодна клима во одделението. Мошне значаен услов за емоционалниот развој на надарените е климата во одделението⁸. Таа влијае на воспоставувањето на успешна комуникација и на поголемата ефективност во процесот на поучувањето. Од друга страна пак, успешната комуникација има мошне значајна детерминирачка улога на климата во одделението. Токму во училищата надарените треба да бидат прифатени од соучениците, што е најзначајниот момент за развојот на нивната личност, за негувањето и облагородување на нивната чувствителна природа и за моралното изградување и развој. Притоа, комуникациските способности на наставникот имаат примарна улога. Наставникот ги диктира и балансира интеракциско-комуникациските односи, ги уважува и промовира односите помеѓу учениците и им дава еднаква можност за активно вклучување во наставниот процес, водејќи сметка за нивните интереси, желби, афинитети и сл. Ваквата задача на наставникот ни малку не е лесна. Покрај комуникациската умешност, стручната подготовка, и педагошко-психолошката подготвеност, наставникот треба да биде емпатичар и компетентна личност, која ќе ги промовира меѓучовечките односи и пред сè како позитивни особини на неговиот карактер треба да се забележат: доверливост, отвореност, искреност, толерантност, правдољубивост итн.

Листата на активности што може да ги преземе наставникот за да ја подобри климата е голема. Целта ќе биде

⁸ Климата во одделението ја прави однесување кое преовладува. Климата опфаќа четири димензии: емоционална димензија; социјална димензија; интеракција наставник-ученик; и натпреварувачка атмосфера или атмосфера на соработка. в. Janusheva, V., Pejchinovska, M. (2011). The Teacher - a Successful Communicator and Promoter of the Students Achievements. Conference of IJAS – Gottenheim, Germany – ISSN 1943-6114 / 2011.

надарените ученици да ги изразат емоционалните очекувања, да ги обелоденат моралните согледби и да ја развијат моралната чувствителност. Активностите се погодни воопшто и за останатите ученици, но имајќи ги предвид погореспоменатите карактеристики на надарените, неизоставно внимание треба да им се посвети токму нив. Надарените можат да се ставаат во ситуации да прават избор во морална смисла, и да носат судови во однос на одредена ситуација со морална конотација така што може да им се дадат сценарија што ќе ја допрат нивната чувствителност и ќе им овозможат отворено да зборуваат за своите чувства. На пример, сценарио за изгубен паричник со можни прашања: Како е чувството да се биде во кожата на оној што го загубил паричникот? Дали би издржале еден час пред да го вратите паричникот на сопственикот? Дали лично ќе го побарате сопственикот за да се уверите дека тој навреме го добил паричникот? и сл. На ваков начин до израз доаѓа совеста, чувството на соживување со туѓата несреќа, се донесуваат одлуки за постапување итн. Ваквите сценарија можат да се применуваат преку техниката играње на улоги, погодна за развој и на емпатијата⁹, а која има посебно значајно место за развој на моралната чувствителност на надарените.

Пријателски однос на учениците со наставникот и пријателски однос меѓу самите ученици. Меѓучовечките односи претставуваат значаен предуслов за морално поучување и за развој на моралната чувствителност. Добрите и топли односи на заемно прифаќање, решавањето на конфликтните ситуации по мирен пат, водењето на грижа за чувствата и уважувањето на ставовите на учениците се битни предуслови за воспоставување на заемна доверба, почитување и мошне значајни предуслови за развој и унапредување на моралната чувствителност. Наставникот го одредува степенот на заемно дејствување и соработка. **Наставникот како модел за идентификација и за морално однесување.** Идентификацијата овозможува учениците да ги прифатат нормите, вредностите и облиците на однесување на својот наставник или на друга личност. Наставникот како пример го користи сопственото однесување, но и однесувањето на

⁹ Developing Empathy Through Role Playing, в. Janusheva, V., Pejchinovska, M. (2011). The Teacher - a Successful Communicator and Promoter of the Students Achievements. Conference of IJAS – Gottenheim, Germany – ISSN 1943-6114 / 2011.

повозрасните ученици. Голема е можноста наставникот да користи стории со ликови од литературата или со непосредни примери од реалниот живот, кои бараат морално разрешување и чии постапки можат да послужат како модел за идентификација. Ваквото морално поучување мора мошне умешно да се води, при што учениците треба самостојно да ги изградуваат моралните гледишта. Така, наставникот заедно со учениците може да врши анализа на исправноста на однесувањето на моделите и на причините поради кои се донесуваат судовите за нив (Зошто тој постапил така?, Дали можел да постапи поинаку? итн.).

ЗАКЛУЧОК

Надарените се одликуваат со емоционалната сензитивност и моралната чувствителност и токму ним треба посебно внимание да им се посвети во изградувањето на моралните вредносни основи. Притоа, училиштето е средината која треба да покаже многу грижа и разбирање за нив, преку соодветно поддржување. Значајна, во таа смисла, е погодната клима воспоставена од наставникот заедно со учениците. Надарениот кој е прифатен во групата, почитуван, чии чувства, ставови и гледишта се уважени ги има потребните услови за развој на моралната чувствителност. Создавањето на погодна клима е еден од значајните услови и критериуми и за успешна комуникација помеѓу наставникот и помеѓу учениците. Наставникот треба да воспостави соработнички однос со секој ученик, и помеѓу сите ученици, како и да биде во состојба да ги разбере нивните потреби и проблеми. Неадекватната грижа за моралните вредности, може да доведе до конфликтни ситуации и до лесна манипулација со овие ученици.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Andrilovic, V., Cudina, M. (1985). Psihologija učenja i nastave. Zagreb: Školska knjiga.
- Кеверески, Љ. (2000). Како да ги препознаеме надарените и талентираните ученици. Скопје: НИРО „Просветен работник“.
- Мухиќ, Ф., Жоглев, З. (2002). Мислење во акција. Битола: Педагошки факултет.

- Janusheva, V., Pejchinovska, M. (2011). The Teacher - a Successful Communicator and Promoter of the Students Achievements. Conference of IJAS – Gottenheim, Germany – ISSN 1943-6114 / 2011.
- Silverman, K. L. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. From Roeper Review. 17(2), 110-16. Retrieved April, 4, 2011 from:
<http://academic.research.microsoft.com/Publication/5307292/the-moral-sensitivity-of-gifted-children-and-the-evolution-of-society>.

Milena Pejcinovska
Pedagogical Faculty – Bitola

THE SUITABLE CLIMATE IN REGULAR CLASSES AND THE MORAL SENSITIVITY OF GIFTED STUDENTS

A significant segment of the educational system is a moral education primarily because of the fact that, like in the present, as well as in the past, the needs for healthy and solid system of moral values have always been extremely important. The right view to the world and the proper basis of moral values base, characteristic for present time, and the moral sensitivity, or ability which helps distinguish fair from unfair, are formed in the early years of the life of individuals. That is determined by the influence of key factors, like the closer and wider environment, family, activity and temperament of the individual, as well as the influence of education.

In the paper, the emphasis will be put to the support and assistance in the development and promotion of moral sensitivity and acceptance of moral values in teaching, with special attention to gifted individuals and their need for appropriate treatment, as potential motion power of the society. In the paper the favorable climate in regular classes will be analyzed which is represented through positive social and emotional relations in the class. The favorable climate the teacher creates alongside with the students reactions, allows greater effectiveness in the implementation of certain activities, techniques and strategies. Thus, the favourable climate enables greater efficiency and effectiveness in stimulation of moral development of the personality of gifted students and other students in general. Possible aspects that would lead to desired climate in the classroom are: friendly relations of the students with the teacher and friendly relations between the students, development of empathy, increase of the cooperation among the students, teacher should be a model which the students will identify themselves with and in accordance to that will act morally.

Keywords: favorable climate, moral sensitivity, gifted students.